

Bevolkingsgroei en -krimp in de Europese Unie

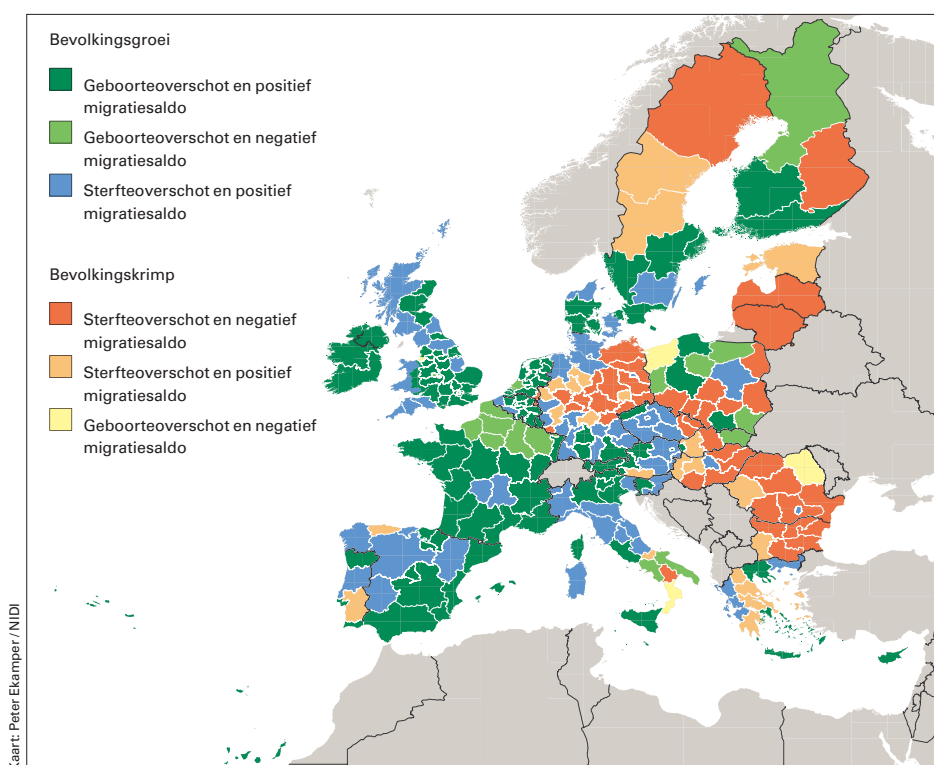
ROB VAN DER ERF

Sinds de eeuwwisseling is het aantal inwoners van de Europese Unie met 22 miljoen toegenomen. Dat is een gemiddelde jaarlijkse groei van 0,4 procent. Per land en per regio zijn er echter grote verschillen. Welke zijn de motoren van deze groei? Wat is de samenhang tussen groei, krimp en vergrijzing?

Tussen 2000 en 2012 is de totale bevolking van de 27 landen van de Europese Unie toegenomen van 480 naar 502 miljoen. Het merendeel van deze groei, 17,4 miljoen, is toe te schrijven aan migratie. Een bescheiden bijdrage, 4,3 miljoen, komt de 'natuurlijke groei' toe, het verschil tussen geboorte en sterfte. Tussen de landen zijn er

echter flinke verschillen. Zo zorgt migratie in Cyprus voor een jaarlijkse bevolkingsgroei van 1,4 procent en in Litouwen voor een jaarlijkse krimp van 1,0 procent (figuur 1). De natuurlijke groei is in Ierland het grootst (0,9 procent per jaar) en in Bulgarije het laagst (-0,5 procent). Nederland neemt een middenpositie in met 0,3 procent natuurlijke groei en 0,1 procent groei door migratie.

NUTS2-regio's in de Europese Unie naar type bevolkingsgroei of -krimp, 2000-2010

Bron: Eurostat (bewerking NIDI).

Een op de vier regio's krimpt

Van de in totaal 267 zogenoemde NUTS2-regio's, vergelijkbaar met onze provincies (zie kader), zagen 195 regio's hun bevolking groeien in de periode 2000-2010. In de overige 72 regio's, een kwart van het totaal, is het aantal inwoners in die 11 jaar teruggelopen. Verreweg de meeste groei-regio's (113) hebben hun groei te danken aan zowel natuurlijke groei als een migratieoverschot. In 64 regio's is het sterfteoverschot meer dan gecompenseerd door migratie, in de overige 18 regio's is het negatieve migratiesaldo meer dan gecompenseerd door een geboorteoverschot. Deze laatste gebieden zijn vooral in Frankrijk en Polen te vinden (zie kaart). In twee op de drie krimp-regio's is zowel van een sterfteoverschot als een negatief migratiesaldo sprake. In 25 krimp-regio's was het positieve migratiesaldo te klein om het sterfteoverschot te compenseren. Deze gebieden liggen vooral in Duitsland en Griekenland. In slechts vier krimp-regio's was het geboorteoverschot kleiner dan het negatieve migratiesaldo. Nederland telt slechts één krimp-regio, te weten Limburg.

In tabel 1 zijn de tien sterkste groei- en krimp-regio's vermeld. Bij de groeiers zijn vooral Spaanse

gebieden goed vertegenwoordigd met migratie als belangrijkste motor. Flevoland is in dit rijtje een beetje vreemde eend met een relatief hoge natuurlijke groei. De sterkste krimpregio's concentreren zich in Bulgarije, Duitsland en Hongarije. Over het algemeen is de negatieve bijdrage van de migratie hier niet veel groter, en soms kleiner, dan die van het sterfteoverschot.

Jong en oud in Europa

Het percentage 65-plussers in de Europese Unie is tussen 2000 en 2011 met bijna twee procentpunten toegenomen, namelijk van 15,6 tot 17,5. Ging in 2000 Italië nog op kop met 18,1 procent, in 2011 heeft Duitsland het stokje overgenomen met 20,6 procent (figuur 2). Aan de andere kant bleef Ierland het land met naar verhouding het kleinste aantal 65-plussers (11,2 procent in 2000 en 11,6 procent in 2011). Het is opvallend dat in Luxemburg, vooral ten gevolge van internationale migratie, het percentage 65-plussers is teruggelopen, van 14,3 naar 13,9. Het Nederlandse percentage ligt zowel in 2000 als in 2011 ruim onder het Europese gemiddelde.

Op regionaal niveau liggen de uitersten van de vergrijzing nog verder uit elkaar. De jongste regio van de Europese Unie, in termen van het percentage 65-plussers, is Inner London (9,1%), de oudste het Italiaanse Liguria (26,7%). Overigens is de op een na jongste regio Flevoland. Bij de jongste tien zitten verder de twee Ierse regio's, drie regio's uit Polen, twee uit Spanje en een uit Slowakije. De oudste regio's liggen vrijwel allemaal in Duitsland en Italië (figuur 3).

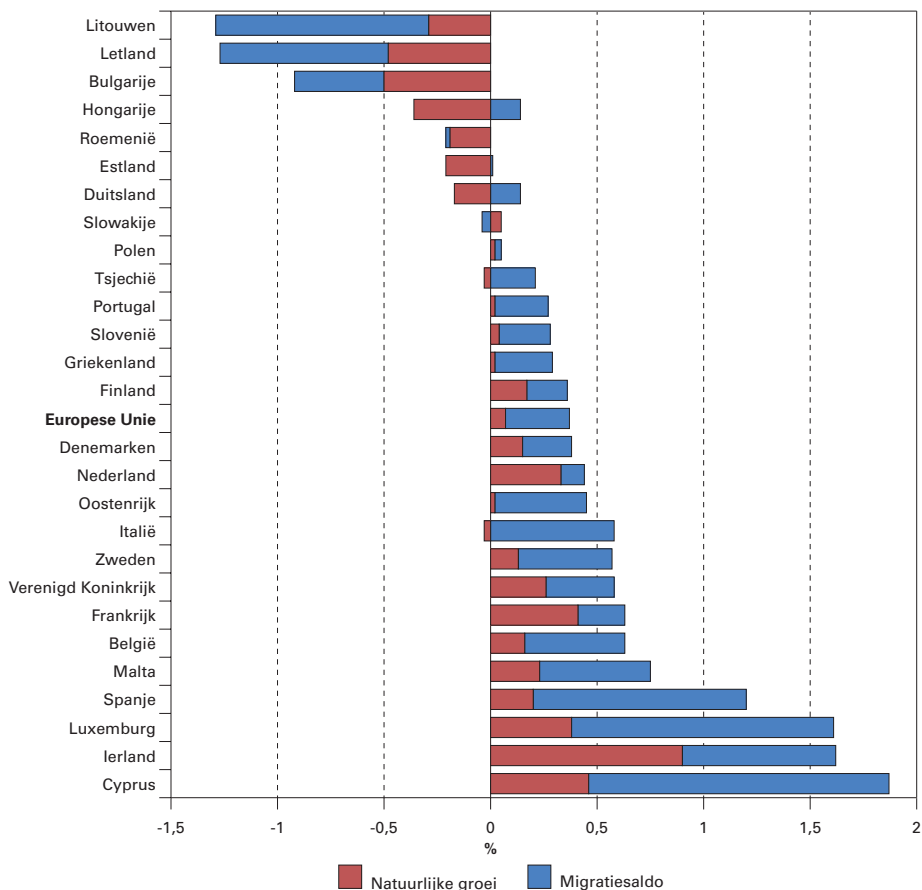
Jong Inner London en oud Liguria

Wat maakt Inner London tot de jongste regio van de Europese Unie en Liguria tot de oudste? In figuur 4 staan de bevolkingspiramides naast elkaar. Een overzicht van de groeicomponenten wordt in tabel 2 gegeven.

De bevolking van Inner London, nu zo'n 3,1 miljoen, groeit jaarlijks doordat er veel meer kinderen worden geboren dan er mensen komen te overlijden. Verassend genoeg is het totale effect van migratie licht negatief. Naar leeftijd gesplitst is er sprake van een grote plus in de leeftijdsgroep 15-34 jaar en een duidelijke min in de overige leeftijden. Kortweg duiden deze cijfers er op dat Inner London vooral aantrekkelijk is voor jonge mensen (studie en arbeid). Deze mensen starten hun carrière daar, krijgen kinderen en ruilen, met opgroeiende kinderen, Londen in voor een betere woonomgeving als ze de midden derdtig zijn gepasseerd.

Het verhaal voor Liguria, in het noordwesten van Italië met als belangrijkste stad Genua, is heel anders. Hier worden naar verhouding erg weinig kinderen geboren en is de sterfte relatief hoog. Toch is er sprake van enige bevolkingsgroei door migratie. Het effect hiervan op de bevolkingssamenstelling is echter te gering om de toenemende ontgroening en vergrijzing een halt toe te roepen. De cijfers lijken er op te wijzen dat Liguria minder aantrekkelijk is voor jongere gezinnen met opgroeiende kinderen, maar daarentegen wel

Figuur 1. Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei in de landen van de Europese Unie, 2000-2011 (%)

Bron: Eurostat (bewerking NIDI).

aantrekkingskracht heeft voor mensen in een latere levensfase.

Groeiregio's groener, krimpregio's grijzer?

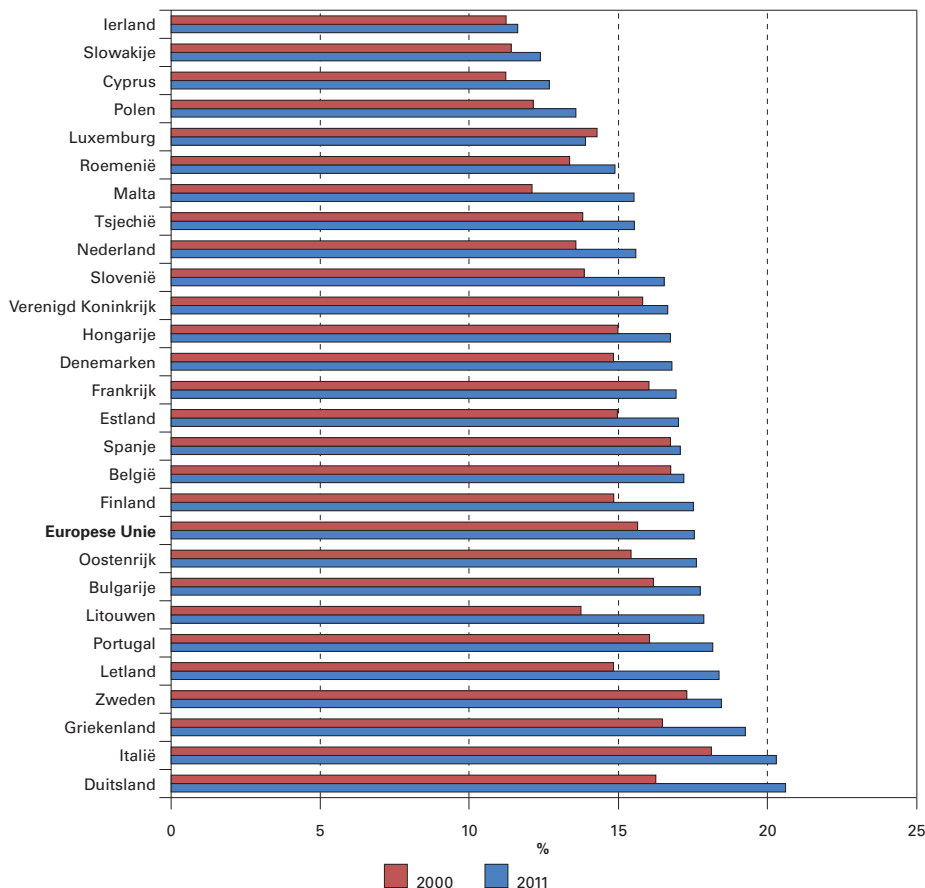
Als we terugkeren naar het totale Europese plaatje blijkt dat het aandeel jongeren in de groeiregio's duidelijk hoger is dan in de krimpregio's en het aandeel ouderen iets lager. Zo bedraagt het percentage 0-14-jarigen in de groeiregio's 16,1 en in de krimpregio's 14,0. Het percentage 65-plussers is 17,4 voor de groeiregio's en 18,1 voor de krimpregio's. Een meer genuanceerd beeld ontstaat evenwel als de componenten van de groei

Tabel 1. NUTS2-regio's in de Europese Unie met de hoogste gemiddelde jaarlijkse groei of krimp, 2000-2010 (%)

Regio	Land	Totale groei	Natuurlijke groei	Migratiesaldo
Illes Balears (Balearen)	(Spa)	2.58	0.41	2.18
Región de Murcia	(Spa)	2.26	0.57	1.69
Canarias (Canarische eilanden)	(Spa)	2.06	0.37	1.69
Comunidad Valenciana	(Spa)	2.03	0.23	1.80
Flevoland	(Ned)	1.94	0.95	0.99
Comunidad de Madrid	(Spa)	1.89	0.51	1.38
Cyprus	(Cyp)	1.79	0.46	1.34
Border, Midland and Western	(Ier)	1.79	0.74	1.04
Castilla-la Mancha	(Spa)	1.55	0.10	1.44
Luxembourg	(Lux)	1.52	0.38	1.14
Dél-Dunántúl	(Hon)	-0.55	-0.46	-0.09
Mecklenburg-Vorpommern	(Dui)	-0.78	-0.28	-0.50
Észak-Magyarország	(Hon)	-0.80	-0.42	-0.37
Yugoiztochen	(Bul)	-0.81	-0.37	-0.43
Thüringen	(Dui)	-0.83	-0.38	-0.45
Yuzhen tsentralen	(Bul)	-0.96	-0.40	-0.57
Chemnitz	(Dui)	-1.06	-0.54	-0.52
Sachsen-Anhalt	(Dui)	-1.14	-0.49	-0.65
Severen tsentralen	(Bul)	-1.35	-0.72	-0.63
Severozapaden	(Bul)	-1.79	-1.00	-0.79

Bron: Eurostat (bewerking NIDI).

Figuur 2. Percentage 65-plussers in de landen van de Europese Unie in 2000 en 2011

Bron: Eurostat.

Tabel 2. Bevolkingsontwikkeling in de regio's Inner London (VK) en Liguria (Italië), 2000-2009 (% gemiddeld per jaar)

	Inner London	Liguria
Totale groei	1.01	0.18
Natuurlijke groei	1.07	-0.60
Geboorte	1.69	0.74
Sterfte	-0.63	-1.34
Migratiesaldo totaal	-0.05	0.78
per leeftijdsgroep		
0-14 jaar	-0.21	0.14
15-24 jaar	1.50	0.16
25-34 jaar	0.36	0.19
35-44 jaar	-0.71	0.14
45-54 jaar	-0.36	0.09
55-64 jaar	-0.24	0.06
65+ jaar	-0.40	0.00

Bron: Eurostat (bewerking NIDI).

Foto: James Cridland/Flickr

NUTS-REGIO'S

Eurostat, het statistische bureau van de Europese Unie, maakt voor het onderscheiden van min of meer vergelijkbare regio's binnen Europa gebruik van de zogenaamde NUTS-indeling. NUTS staat daarin voor: *Nomenclature of Territorial Units for Statistics*. Iedere lidstaat is verdeeld in een of meer NUTS1-regio's die op hun beurt weer zijn verdeeld in een of meer NUTS2-regio's, en die op hun beurt weer in een of meer NUTS3-regio's. Zo heeft Nederland 4 NUTS1-regio's (landsdelen), 12 NUTS2-regio's (provincies), en 40 NUTS3-regio's (de 'COROP'-gebieden). Vooral vanwege de beschikbaarheid aan data worden NUTS2-regio's het meest frequent gebruikt voor regionale vergelijkingen. De Franse overzeese NUTS2-gebiedsdelen (zoals Frans-Guyana) zijn in dit artikel niet meegeteld.

of krimp worden onderscheiden (tabel 3). Het meest groen en minst grijs zijn de groei-regio's met een geboorteoverschot en een negatief migratiesaldo. In deze regio's is het aandeel 0-14-jarigen 17,9 procent en het aandeel 65-plussers 14,2 procent. Naast Londen schaart ook Parijs zich bij deze groep. Daar staat tegenover dat het minst groen en meest grijs de groei- en krimpregio's zijn met een sterfteoverschot en een positief migratiesaldo. Naast Liguria behoren diverse andere regio's in het noorden en midden van Italië tot deze groep. Verassend genoeg draagt een positief migratiesaldo grosso modo dus bij aan de vergrijzing van een regio.

Een blik in de toekomst

In haar meest recente regionale bevolkingsprognose verwacht Eurostat, het statistische bureau van de Europese Unie, dat in de periode 2010-2030 de bevolking in de Europese Unie jaarlijks met gemiddeld 0,2 procent zal groeien (tegenover 0,4 in de periode 2000-2011). Deze groei komt volledig voor rekening van de migratie. Zonder migratie zou de EU-bevolking zelfs gaan dalen doordat er per saldo meer mensen overlijden dan er worden geboren.

Volgens de prognose blijft de bevolking in 168 NUTS2-regio's groeien en in 99 NUTS2-regio's zal de bevolking in omvang afnemen. Voor Nederland behoren 10 van de 12 provincies tot de doorgroeiers, terwijl volgens deze Europese cijfers Limburg met doorgaande krimp rekening

Tabel 3. Leeftijdsstructuur in groei- en krimpregio's* in de Europese Unie, 2011

	Bevolkingsgroei			Bevolkingskrimp		
	Geboorteoverschot		Sterfteoverschot	Sterfteoverschot		
	Positief migratiesaldo	Negatief migratiesaldo		Positief migratiesaldo	Negatief migratiesaldo	
0-14 jaar	16.6	17.9	14.0	16.1	13.7	13.8
15-64 jaar	66.4	67.8	66.3	68.5	66.8	68.3
65 jaar en ouder	17.0	14.2	19.7	15.4	19.5	17.9

* Groei of krimp betreft de periode 2000-2010.

Bron: Eurostat (bewerking NIDI).

moet houden en Zeeland met beginnende krimp. Voor naar verwachting 169 regio's zal het groeitype in de toekomst ongewijzigd blijven. Het aantal groeiregio's dat in krimpregio verandert bedraagt 34. Een sprekend voorbeeld van een groeiregio die krimpregio wordt is het Duitse Stuttgart. 7 krimpregio's veranderen juist in een groeiregio. Een voorbeeld van een krimpregio die groeiregio wordt is de Griekse regio Sterea Ellada (Centraal-Griekenland). Vergeleken met de waarnemingen in de periode 2000-2010 zal het aantal krimpregio's dus per saldo met 27 toenemen.

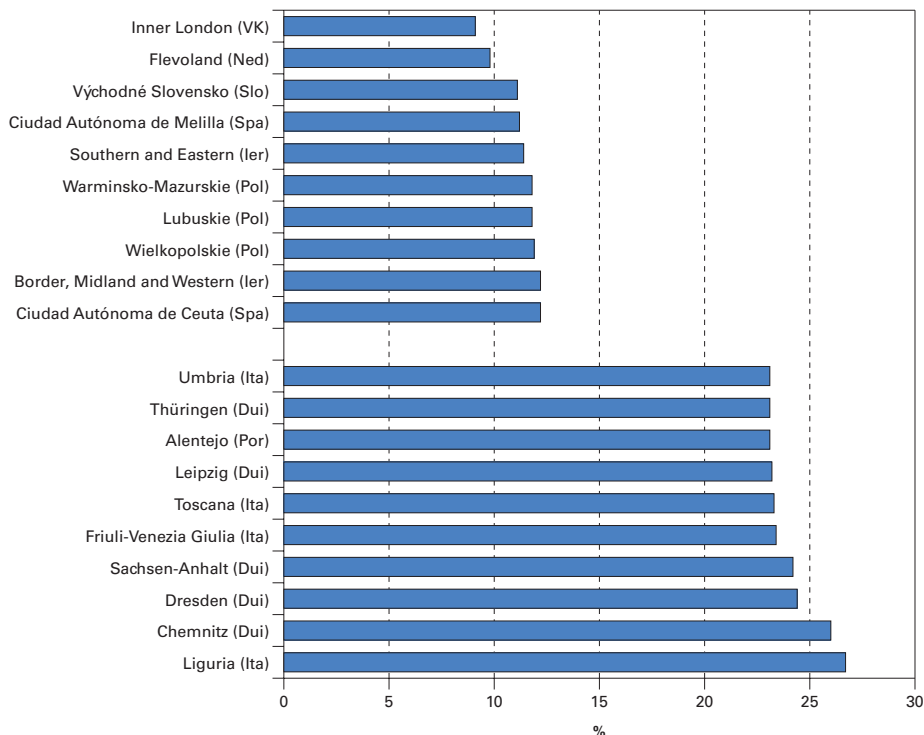
De top tien van grootste groeiers in de periode 2010-2030 wordt in de Eurostat-prognose aangevoerd door de Ierse regio Border, Midland and Western. De gemiddelde jaarlijkse groei komt voor dit gebied uit op 1,45 procent (0,65% natuurlijke groei; 0,80% netto migratie). De regio die volgens Eurostat het sterkst zal krimpen is net als in de afgelopen jaren Severozapaden in het noordwesten van Bulgarije. Door meer sterfte dan geboorte neemt de bevolking in deze regio jaarlijks gemiddeld met 1,0 procent af. Daar komt dan nog een negatief migratiesaldo van 0,4 procent bij. De overige sterke krimpregio's blijven naast Bulgarije in Duitsland gesitueerd.

Het percentage 65-plussers in de Europese Unie zal in 2030 zijn opgelopen tot 23,6 vergeleken met 17,5 nu. De regio met (veruit) het laagste aandeel 65-plussers blijft Inner London (10,4) en wat betreft het hoogste aandeel neemt Chemnitz met 37,3 procent het stokje over van Liguria. Het is overigens opmerkelijk dat van de 15 regio's met meer dan 30 procent 65-plussers er 12 in Duitsland liggen.

Krimp zet door in Europa

Op dit moment woont ongeveer een op de vier inwoners van de Europese Unie in een krimpregio. Dit zal volgens de prognose toenemen tot een op de drie rond het jaar 2030. Er zijn grote verschil-

Figuur 3. NUTS2-regio's in de Europese Unie met de laagste en hoogste percentages 65-plussers, 2011

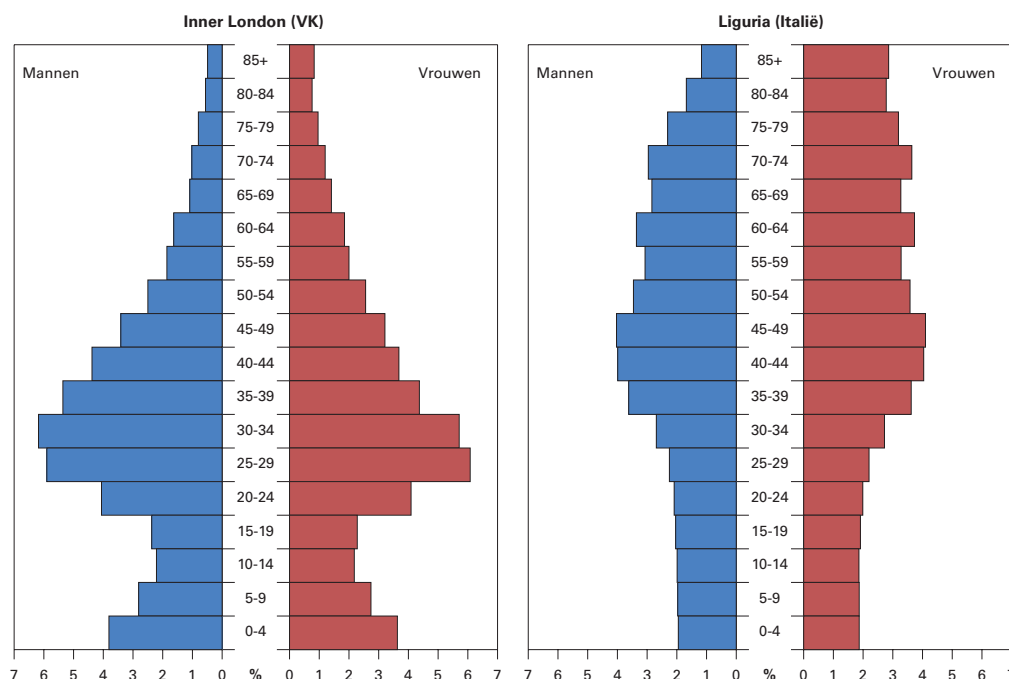

Bron: Eurostat.

len tussen de landen. Zo zijn er geen of weinig krimpregio's in landen als België, Denemarken, Frankrijk, Ierland, Nederland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk. Daarentegen zijn er veel krimpregio's te vinden in Centraal en Oost Europa, in landen als Bulgarije, Duitsland, Hongarije, Polen en Roemenië.

Drs. R.F. van der Erf, NIDI, e-mail: erf@nidi.nl

Figuur 4. Bevolkingspiramides van de regio's Inner London en Liguria, 2011 (%)

Bron: Eurostat.

DEMOGRAFISCHE BEGRIPPEN

Geboorteoerschot: Het aantal levendgeborenen min het aantal overledenen, waarbij het aantal geborenen hoger is dan het aantal overledenen.

Migratiesaldo: Het aantal personen dat zich in een regio vestigt min het aantal personen dat uit die regio vertrekt om zich elders te vestigen.

Natuurlijke groei: Het aantal levendgeborenen min het aantal overledenen.

Negatief migratiesaldo: Migratiesaldo waarbij het aantal personen dat vertrekt hoger is dan het aantal personen dat zich vestigt.

Positief migratiesaldo of migratieoverschot: Migratiesaldo waarbij het aantal personen dat zich vestigt hoger is dan het aantal personen dat vertrekt.

Sterfteoverschot: Het aantal overledenen minus het aantal levendgeborenen, waarbij het aantal overledenen hoger is dan het aantal geborenen.